

СТ А Н О В И Щ Е

От: *проф. д.н. Борислав Димитров Борисов;*
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ Свищов, Катедра
„Стратегическо планиране“;
ПН 3.7. Администрация и управление и ПН 3.8. Икономика

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *научна специалност* „Световно стопанство и МИО (европейска интеграция)“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Милена Илиева Михайлова*
Тема на дисертационния труд: *„Ролята на агенциите за регионално развитие в подкрепа на интеграционните процеси на Балканите“*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №1046/11.05.2020 на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра “Международни икономически отношения и бизнес”, факултет “Международна икономика и политика” на УНСС, съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 1037/10.05.2013 г. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 26.03.2013-26.03.2020.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е в обем от 162 страници без приложенията и е структуриран в увод, три основни точки с подточки, изводи и препоръки. Съдържа още списък на съкращенията, на таблиците и фигурите, както и библиография и приложения. Констатира се известно

разминаване с изискванията на Чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ, в който се казва, че *„Дисертационният труд трябва да съдържа: заглавна страница; съдържание, увод; изложение; заключение - резюме на получените резултати с декларация за оригиналност; библиография“*, освен ако изводите и препоръките не се приемат като заключение.

Темата на дисертацията има за основен акцент регионално развитие – една тема станала актуална преди около 40 години, когато през 1980 швейцарският общественик Дени дьо Ружмон г. описва кризата на централистичната държава. Малко след това развитието на регионите стават обект на европейската политика. През юни 1991 г. беше приета “Декларацията от Дюселдорф”, а през декември 1996 г. и “Декларацията за регионализма в Европа” на Асамблеята на регионите в Европа (АРЕ). От тогава до днес актуалността на темата не е преминала, като се има предвид, че в някои европейски страни между които и България междурегионалните различия се задълбочават, в други се проявяват сепаратистки процеси, а стремежът към разширяване на ЕС към Западните Балкани естествено преминава през трансграничното сътрудничество между регионите.

Обектът и предметът на дисертацията са коректно формулирани, но може да се разсъждава върху отпадане от формулировката на нейния предмет на текста *„качественият и количественият анализ“*, тъй като извършването на този анализ е по-скоро цел, отколкото самостоятелен елемент или функция на обекта. Основната цел е декомпозирана на четири изследователски задачи. Формулировката на изследователската теза, че агенциите за регионално развитие имат определена роля за подобряване икономическото развитие на регионите и за интеграционните процеси на Балканите съдържа в себе си необходимото предизвикателство да бъде потвърдена или отхвърлена.

Списъкът от използвана литература, както и литературните позовавания на докторантката свидетелстват за задълбоченото ѝ навлизане в изследваната проблематика и познаване на третираната материя.

Добро впечатление прави споделянето на ограниченията, които докторантката си е поставила в своето изследване, а именно времеви период на извършване на проучването и игнориране на ефектите от броя на създадените АРР върху развитието на Балканските държави.

В първата част на дисертацията докторантката разглежда теоретичните аспекти на регионалното развитие, същността и ролята на агенциите за регионално развитие, прави исторически преглед на тяхното възникване и развитие в Европа, изтъква значението на кохезионната

политика на ЕС. Тук тя се спира и на ролята на Регионалните съвети за развитие, създадени към шестте района за планиране от ниво NUTS-2 у нас. Правилно се изтъква необходимостта да се засили участието на Регионалните съвети за развитие (РСР) в подбора на проекти и оценката на регионалното въздействие на предложените интегрирани проекти. Описват се четирите сценария на МРРБ за ролята на Регионалните съвети за развитие.

Смятам, че текстът в точка 1.3.1. „Психологически фактори в регионалното развитие“ е излишен, тъй като има много други по-съществени фактори, оказващи влияние върху регионалното развитие като икономически, финансови, политически, нормативно-правни, природно-географски и др., но на тях не се обръща такова внимание. Същото се отнася и за следващата подточка 1.3.2. която е за организационната култура, но на практика в нея се говори за организационната структура на АРР.

Във втората част се прави обстоен обзор на АРР в България, Албания, Гърция, Турция, Сърбия, Косово и Румъния. Тук докторантката демонстрира задълбочено познаване на особеностите на отделните АРР в посочените страни. Работата само би спечелила, ако в синтезиран вид беше направена сравнителна характеристика на всяка от тях и очертан конкурентния им профил по определени показатели.

Втората подточка на тази втора точка е посветена на регионалната конкурентоспособност, но не личи връзката между двете части, т.е. не е анализирана ролята на АРР за повишаване на регионалната конкурентоспособност, което би могло да се обоснове с проектите и другите инициативи, които изброените агенции са реализирали в полза на регионите, попадащи в техния целеви обхват.

Силна страна на тази част от дисертацията е широтата на изследването – разгледани са 50 организации от 7 държави.

В третата част на дисертационния труд са представени резултатите от анкетно проучване на дейността на 5 български АРР и 6 от Турция, Албания, Косово, Румъния и Гърция. В началото на тази трета част, на стр. 120 се казва, че проучването освен АРР от България, обхваща и такива от Турция, Косово, Албания, Румъния, Гърция и Македония, но в изследването не се споменават организации от Македония.

Фиг. 19 не представя информация, която би следвало да се визуализира графично, тъй като календарните години се са статистически данни, които очертават тенденции или относителни дялове.

Изводите и препоръките направени в тази трета част са важни и необходими, но в отделно заключение би трябвало да се посочи как са

изпълнени поставените цели и задачи и как точно се доказват изследователската хипотеза и работните хипотези, превръщайки ги в безспорни тези. За тази цел освен процентът на дадените отговори, при доказването на хипотезите можеше да се използват и популярните статистически методи за проверка на хипотези, което би засилило научния елемент в дисертацията и обогатило приносите на автора.

Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Проучена, обработена и систематизирана е много информация за същността, създаването, развитието и ролята на агенциите за регионално развитие за стимулиране социално-икономическото развитие на регионите и за интеграционния процес на Балканите.

Разгледана е дейността на 50 организации от 7 държави от Балканите, като са посочени отличителните им особености и общи черти.

Направен е извода, че агенциите за регионално развитие на Балканите имат редица сходни черти, което е обективна предпоставка за превръщането им в притегателен център за интеграция между трансграничните региони.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

От изброените в реферата претенции на автора за научни приноси приемам повечето от тях, а именно:

1. Извършено е широкомащабно проучване на състоянието и дейността на Агенциите за регионално развитие в седем Балкански държави, което дава добра основа за извършването на съпоставки, сравнителни анализи и използване на положителен опит;
2. Подчертана е необходимостта от подкрепа за Агенциите за регионално развитие от страна на централната власт, както чрез насърчаването им за участие в регионални инициативи, така и чрез директно подпомагане и стимулиране на дейността им. Тази подкрепа може да се изразява във възлагане на специфични задачи, свързани със стимулиране на регионалното развитие, както по линия на държавните поръчки, така и чрез финансиране на проекти;
3. Изследвани са ефектите от работата на Агенциите за регионално развитие в балканските страни за развитието на интеграционните процеси, както за икономическото сближаване между отделните страни, така и за общия интеграционен процес в Европейския съюз;
4. Направено е предложение за законодателно уреждане на ролята АРР като междинни звена между централната и местните власти.

Не намерих достатъчно аргументи за това, че в дисертацията категорично е обоснована ключовата роля на Агенциите за развитието на регионите при формирането и изпълнението на регионалните и местни политики, че е анализирана работата на Агенциите за регионално развитие по отношение на координацията при планирането и проектирането на големи инфраструктурни проекти и инвестиционни проекти с транснационално или трансгранично значение и че е откроена необходимостта от намаляване броя на деконцентрираните органи на централната власт, чрез въвеждане на подходящо законодателство в посока децентрализация. Въпреки, че такива становища са изказани от докторантката и могат да се приемат за целесъобразни, то те не са следствие на направените проучвания и анализи.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката има пет публикации, свързани с темата на дисертацията. Това са научни доклади, публикувани в сборници от конференции, три от които са посветени на проблеми на регионалното развитие, а два на енергийната политика на България и ЕС.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът, който е в обем от 50 страници, коректно отразява структурата и съдържанието на дисертацията. Съдържа списък на публикациите и списък на научните и научно-приложни приноси.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

1. Необходимо е повече критичност, напр. при разглеждане на възможните сценарии за ролята на СРС, очертани от МРРБ, както и при цитиране на различни твърдения на други автори. В дисертацията би трябвало да се търсят и открояват съществуващите проблеми, т.е. да се прилага проблемният подход, още повече, че темата за регионалното развитие изобилства с такива. В критична светлина би могло да се разгледа ролята на разработените преди 15 години Регионални иновационни стратегии, дейността на регионалните клъстери, смисълът на Областните стратегии за развитие и на Регионалните планове за развитие, които са документи без финансова и административно-институционална осигуреност, на създадените преди няколко години Местни инициативни групи (МИГ) и комуникацията им с Агенциите за регионално развитие, някои отклонения от принципите на кохезия, наблюдавани в европейската политика, сепаратистките течения в

- Европа, както и задълбочаването на междурегионалните различия у нас.
2. В съдържателно отношение се забелязват излишни текстове, които биха могли да бъдат пренебрегнати за сметка на една по-голяма задълбоченост на анализа, при което освен обобщаващи изводи могат да се покажат корелациите между отделните отговори, да се очертаят слабостите на отделните респонденти и техните конкурентни предимства пред останалите. Само така би могло на практика да заработи направеният извод, че трябва да се ползват добрите практики. Идентифицирането на списък от добри практики би увеличило практическата полезност от дисертацията.
  3. Една част от изводите не произтичат от анализа, а се приемат априори, като например твърденията, че „Ко-локацията и деконцентрираните услуги под един покрив на регионално ниво може да бъде важен фактор за успех, въпреки че не може да е толкова ефективно, колкото сливането в бюджетите на единно регионално ниво на правителственото финансиране от различните секторни министерства“, че „Регионалният план за развитие трябва да е партньорско упражнение“ или че „Културните и психологическите фактори, както и човешкият капитал играят важна роля в интеграционните процеси на съответните страни и ролята на самите агенции.“ Дори и да са очевидни тези постановки, то те не могат да се нарекат изводи, защото не произтичат пряко от направените анализи на емпиричните данни.
  4. Работата се нуждае от обща стилова редакция. Начинът на цитиране не е еднакъв – ползва се както БДС 17377-96, така и Харвардския реферативен стил или стил АРА. На места съществува „висящ“ текст, необхванат в подточките на дадена точка от по-висш порядък, например този след основните точки 2 и 3. Самите основни точки не са наименувани като глави, така както е общоприето за подобен вид научни трудове. Оформлението и наименованията на таблиците и фигурите също не е съвсем по правилата. Тези стилови несъвършенства биха могли да се изчистят още на етап комуникация с научния ръководител и при обсъждане в основното звено, в съответствие с Чл. 28 на ППЗРАС.

Към докторантката бих искал да отправя следните въпроси:

1. В Увода се казва, че са наблюдавани и проучвани АРР в Турция, Гърция, Северна Македония, Черна гора, Босна и Херцеговина, Сърбия, Хърватска, Албания, Словения и Румъния. Отчетени са и

- изводите от работни срещи с Агенции за регионално развитие в Италия и Австрия. Наименованията на седем от изброените държави не се срещат повече в дисертацията. Как точно е отчетен техният опит и особености и какви са те?
2. Как АРР ще допринасят за намаляване на регионалните различия, след като те се създават с ялната цел да стимулират развитието на точно определен район, т.е. да увеличат неговите конкурентни предимства спрямо останалите?

7. Заключение

В заключение може да се каже, че дисертацията е цялостно, задълбочено и добросъвестно научно изследване на значима научна област, каквато е регионалното развитие, съдържа необходимите научни приноси и препоръки с практическа ползност.

Докторантката познава достатъчно добре основната литература и дейността на организациите, които изследва, може ясно да формулира изследователски проблеми, да анализира и систематизира и емпирични данни, да провежда научно изследване, да прави аргументирани изводи и да обосновава предложения за подобрене на управленската практика.

Считам, че дисертацията съответства на изискванията на ЗРАС, поради което препоръчам на научното жури да гласува за присъждането на Милена Илиева Михайлова на образователна и научна степен “доктор”.

София, 18.06.2020

Подпис: .....

